

CONVORBIRI LITERARE.

ANUL II

(1 Martie 1868 — 1 Martie 1869).

Redactoru: *Iacob Negruzsi.*

IASSI 1869.

TIPOGRAFIA SOCIETĂȚII JUNIMEA.

CONVORBIRI LITERARE.

Apare la 1 și 15 a fiecărei luni.

Abonamentul pe unu anu in România liberă unu galbenu; in Austria 4 fl. — Abonamentele se facu in Iassi la Tipografia Societății Junimea; in Bucuresci la librăria Soccecc & Comp.

S U M A R I U.

Primblări, de D. I. Negruzzi.
Reflecțiuni asupra prelecțiunilor D-lui T. Maiorescu de
D. C. Eraclide.

POESII:

Pruncucigașă, (trad. din Schiller) de D. N. Schelitti.
Primavara, de D. N. Ganea.
Anunciuri.

PRIMBLĂRI.

I.

Nu știu, iubite cetitoru, dacă faci parte din acei oameni cari, când întreprindu o călătorie, își prelucrează unu itinerariu așa de minuțiosu, încât știu dinainte toate locurile ce au se viziteze, momentele când au s'ajungă, cât oru să se oprească, când oru să plece și ce au să vadă. Acestu modu de călătorie mie nu-mi convine. Tot merge după mașină și neasceptatul și necunoscutul nu-ți produce nici o surprindere. Eu unu călătorescu fără scopu nici țelu și lasu capriciului și întâmplării libertatea să mă măie unde voru voi.

Așa me găseam de câțva timpu in unu din cele mai mari orașe a Germaniei și-mi

puneam neincetat întrebarea unde ar fi bine să mă ducu, fără a putè luà o hotărîre, pân într'o sară mi-a venitu in gându că nu fusesem niciodată in Englitera; că aceasta este o țară frumoasă și m'am hotărîtu să mă pornescu a doua și in Englitera. Sculându-mè ănsè dimineața, mi-am adus aminte de unu frumosu castelu aședatu in împrejurimile capitalei in care me aflam și am socotitu că ar fi o crimă de a me porni, fără a-lu visită: M'am suitu deci in drumul de feru și oprindu-me la una din cele ăntei stațiuni, mi-am îndreptatu pasul spre castelu. Timpul erà posomoritu. Afară de mine se coborise ăncă trei persoane unu domnu bătrănu, o doamnă bătrână și o domnișoară tănără. I-am lasatu să meargă inainte și-i urmam in tăcere. Acestu marșu ținu o jumătate de oră pănă la poarta parcului ce incunjură castelu. Ințrându pe poartă, domnul celu bătrănu imi adresă cuvântul, întrebându-mè dacă și eu am de gându să vizitezu castelu. Respunsul meu fiindu afirmativu, mi-a propusu să mergemu împreună. Am primitu propunerea cu mulțămire și am apucatu truspatru una din alele. In timpul marșului amu vorbitu ăntei despre vreme care ar fi pututu să fie mai plăcută, apoi des-

pre monotonia plopilor din marginea alelei, de la plopi am ajunsu a vorbi despre alți copaci, de la aceștia la păduri și de la păduri la vânătu. Bătrânul m'întrebă dacă sunt vânătoru. I-am respunsu că-mi place această petrecere foarte mult. Elu imi dîse că vânătu a fost totdeauna pasiunea sa și începurem a ne povesti istorii și întâmplări de vânătoare.

Vânătorii fie chiar oamini cei mai onești și mai conștiințioși, sunt toți minciunoși. De aceea cu tot respectul ce aveam de pîrul albu alu noului meu cunoscutu, nu credeam jurmatate din toate cele ce-mi spuneă; pe de altă parte ănsă și eu fără muștrare de cugetu, puneam în șamă vânătoarelor mele, toate istoriile întâmplate la amici sau cunoscuți de-ai mei și... pentru ce așu tăguduî?... chiar unele care le cetisem prin cărți. De și a minți este o imoralitate, eu în convorbiri amu obiceiul să infrumusețezu istoriile adevărate ce povestescu, și să le mai imodobescu cu câte ceva de la mine, când credu că prin aceasta istoria devine mai interesantă. Și oare n'am dreptate? Lucrul principalu nu este ca cea ce auți să fie adevărat, dar ca se petreci câteva momente plăcute.

Ce-ți pasă, iubite cetitoru, dacă cele ce ai să cetesci în paginile următoare sunt toate adevărate și ce-mi face mie dacă le vei crede sau nu? Total imi este ca să-ți procuru câteva momente de mulțămire, precum le simțescu și eu scriindu aceste rînduri.

Preschimbându istoriile noastre, ajunserem la unu micu locu din grădină, peste care trebuia să trecemu cu luntrea pentru ca să ajungemu la poarta castelului. Când amu intratu în luntre, eram atât de intimu cu tova-

rășul meu ca și când amu fi fostu vechi cunoscuți, Nimica nu eră deci mai natural decăt să ne spunemu unul altuia cine suntemu. Bătrânul se numiă H... și eră colonelul retrasu de mai mulți ani din armată; doamna cea bătrână eră soția lui și domnișoara eră unica lor fiică. Eu mă numescu... dar e de prisosu să mai spunu cine sunt, fiindcă mă cunosci, iubite cetitoru, de nu persoană, cel puțin de nume.

Aflându colonelul de ce naționalitate sunt, începū a-mi pune mii de întrebări despre țara mea. Ve lasu să gîndiți, dacă vorbindu de țară mai aveam nevoie, și vorbindu de oameni nu aveam nevoie de infrumusețări. Colonelul eră încântatu de descrierile mele și, intrându în castelu veșu cu părere de rău curmându-se conversațiunea noastră. Unu bătrănu păzitoru ne conduse dintr'o sală în alta și prin turnuri și prin subteranuri. Peste totu locul erau mobile tablouri și arme vechi; ici eră turnul unde se inchideau cavalerii vînovați; colo camera unde i supuneă la torture; de pe o fereastră se vedeă într'o mică ogradă eșafotul unde cei condamnați își aflau pedeapsa; pășindu peste o scară intrai într'o sală de banchetu unde cavalerii victorioși uitau în plăceri ostenelele resboaielor. În vreme ce călăuzul ne spuneă, eu observam soția și fiica colonelului. Doamna H. trecuse peste jurmatatea vieții și perul seu negru eră presuratu de multe vițe sure. În fața sa se arată așa o bunătate și privirea sa eră atât de simpatică, încăt esercită a supra mea o nespasă atragere. Domnișoara putea să fie de 19 sau 20 de ani, eră albă la față și ochii și pîrul seu erau negri. Deosebindu-se, ănsă de cele mai multe brunete, a căroră privire

este vioae, espresiunea fisionomiei sale erà serioasă și tăcută. Ea nu luase parte cu nici unu cuventu la conversațiunea noastră și-mi păreà că ascultă cu multă distrațiune cuvintele călăuzului. De și observà in aparență, cu luare aminte curiositățile castelului, imi păreà că ochii nu erau fidela espresiune a gândurilor cari trebuie să fi fostu departe de locul unde ne găsiamu. O așa tăcere, și seriositate la o copilă de virsta ei me intrigă. Care puteà fi cauza lor și care erà obiectul ce preocupà unu sufletu atât de ténëru? Apropiindu-me de domnișoara Maria,—astfeliusenumià,—incepui a-ispune câte imi trecurè prin minte despre cavalerii ce locuiau in acelu castelu cu sute de ani in urmă. Când sunt bine dispusu sunt, cum se țice bunu de gură și spunu vrute și nevrute fără a luà samă dacă vorbele mele interesează sau nu. Acestu fatalu obiceiu ilu am din copilărie și trebuie să fie inăscutu, căci cu toată bunavoință n'am pututu să mă lepădu de dënsul. Când am spiritu, lucru ce mi se întâmplă câte odată și sunt in societate cu persoane care preferu să asculte in locu de a vorbi, mi s'a întâmplatu să vorbescu eu singuru toată vremea și s'audu pe ascultătorii mei țicëndu in momentul despărțirii că au petrecutu de minune. Când ănsè n'am spiritu, lucru ce mi se întâmplă foarte des, precum poate și ție câte odată, iubite cetitoru, și sunt dispusu de a vorbi și mă aflu in societate cu persoane căroro le place pe lângă a ascultă să și vorbească, atunci suferu și facu toată societatea să sufere grozave torture. Abiè incepe vo unu să spuie, simțescu unu neastempëru și unu doru iresistibilu să spunu și eu. Când neastemperul e pre mare și nu me potu rab-

dă, intrerupu pe vorbitoru și cu unu glasu mai tare cătu să atragu atențiunea ascultătorilor mei asupra celor ce le spunu eu. Dacă celalaltu e obstinatu și ține a-și mântu istoria ridică și elu tonul mai sus. Cu toate aceste eu nu me dau ci ilu inădușu cu o voace și mai puternică. In asemenea casuri, când se despărțesce societatea, de și n'am auditu niciodată, sunt siguru că nime nu țice că a petrecutu de minune. Această mănăcărime de limbă mi-a jucatu odată o festă pe care n'oiu uită-o. Eram invitatu dar vëdu că me depărtezu de la narațiunea mea. Cu părere de reu mă vëdu silitu, iubite cetitoru, a nu-ți spune ce mi s'a întâmplatu de și sunt siguru că ți-ar face mare plăcere. Am să-ți-o spunu c'o altă ocasiune.

Spuneam deci vrute și nevrute frumoasei domnișoare, despre cavalerii care locuise cu sute de ani in urmă in castelul unde ne aflamu. Sunt pe lume istorii mai frumoase decât acele ale cavalerilor? Eu unu nu cunosc mai interesante in conversațiuni ca domnișoare, și cu toate aceste, nu vedeam nici unu surisu pe buzele sale. Ea mă ascultà in tăcere și cu atențiune ca și când așu fi vorbitu despre lucruri serioase. Această seriositate imi tăiâ tot curagiul. Din doue una, am gânditu, sau nu sunt eu intr'o ții de bună dispunere sau gândurile sale sunt departe și ea m'ascultă numai din politeță. In amândou casurile e mai bine să tacu și am tăcutu. Călăuzul nostru ne conduse atunci, intr'o galerie de tablouri. Am fostu totdeauna mare amatoru de tablouri și mă uitam cu interesu pe truspatru păreții. Nu mai puțin interesu aveau și cei trei tovarăși ai mei. Cu toții priveamu și admiramu in tăcere fără a

roști unu cuvântu. Acum tovarășii mei devenise mai serioși încă, și mi se părû că ochii lor se evitau și că vëdu unu noru intunecându frumoasa frunte a tenerei domnișoare. Care poate fi causa acestui nouu? m'am intreatu in mine. Intrebarea mea ănsë remase fără respunsu.

— Sunteți amatoare de tablouri, domnișoară? am șisu eu.

„O! foarte mult.

Aici convorbirea noastră se termină.

Eșindu din castelu, ne suirëmu într'o barcă și ne preumblarëmu pe lacu. Soarele se coboriă și arborii intindeau umbre urieșe pe nivelul apei. In jurul nostru se preumblau lebede care ridicându lungele lor gâturi, ne priveau cu curiositate. Tăceamu cu toții și nu se aușia de cât loviri regulate a vâslelor și cântecul de sară alu păsierilor din copaci. Vâslașul se uită dinaintea lui, colonelul urmăriă fumul sigărei sale, bētrăna doamnă se uită la ficia sa care își ridicase privirile spre nouri. Vēdëndu așa m'am uitatu și eu la nouri. Nourii se mișcau cu răpejune intrecëndu-se unii pe alții; când doi nouri se intreciocniau, se făcea o luptă de câteva secunde, pân ce amestecându-se nu mai formau decât o singură figură gigantică. Acestu spectaculu imi inferbintă inchipuirea. In gândul meu vedeam luntrea fragidă in care pluteamu isbindu-se de o stâncă și sfărământu-se in mii de bucăți. Colonelul mai aproape de malu scăpă singuru; vâslașul scăpă pe mumă și eu ridicându din unde pe tēnēra domnișoară o depuneam leșinată in brațele părinților sei cari o și cređuse perdută. Ochii sei ănsë se deschidu și ea își indreaptă duios spre mine, neputëndu a-mi mulțami altfelu. In această singură pri-

vire țeteam ănsë o eternitate de fericire. Astfelu își luase inchipuirea mea sborul, când deodată barca isbindu-se de unu ce virtosu, se oprî. O secundă cređui că suntemu perduți . . . Nu te inspăimântă, amabilă cetitoare! Barca ajunsese și se oprise la malul unde trebuiă să ne coborimu.

O jumătate de oară mai târđiu ședeamu într'unu vagonu de drumu de feru și ne in-torceamu in capitala din care plecasemu.

II.

Ajunsu a casă, me afundăi in cugetări. Familia Colonelului H. trebuie să fie lovită de vo nenorocire, gândeam eu, căci pentru ce domnesce intră dēnșii o așa serioșitate? Și mai ales cum o fată așa frumoasă in a căreia față luciă tot focul tenereței, nu gustă plăcerile virstei sale? O fată frumoasă de 19 ani într'o grădină! Se poate oferî ochilor uau spectaculu mai plăcutu? In mijlocul verdeței și a florilor ea nu poate fi de cât veselă și voioasă. Verdeța își desceaptă in inimă o speranță vagă și dulce, și florile cu mii de colorii își reflectă miile de gândiri ce vinu, se mișcă și se strecoară prin mintea sa. Intre frumuseța și mirosul florilor ea se află in adevăratul seu elementu. Pentru ce ficia Colonelului nu simțise nici o plăcere in parcul castelului și pentru ce când ne primblamu pe lacu privirea sa se ridicase spre nouri? Tēnēră încă, ea trebuie să fi simțitu vo durere. Inchipuirea mea incepù atunci a-și creă unu romanțu intregu: Unu tēnēru ofițeru o iubiă de mult. Elu eră nepotu alu Colonelului și veniă adesa in casa sa. In curëndu ea luă sama că vērul seu, când vorbiă cu dēnsa eră tulburatu și că ochii sei o pri-

viau cu doru. Rađele amorului străbătură și in inima ei și privirile lor duiioase se schimbare grabnic in dulci vorbiri. Părinții vedeau cu plăcere fericirea copiilor și incurându se serbă logodna. Dar tēnerul ofițeru eră de unu caracteru nestatornicu. Elu se inamoră de o alta, visitele lui incetare și peste cătva timpu mireasa lui primi o scrisoare prin care i se vesti in terminele cele mai cuviincioase că toate au fostu o glumă, că sunt inrudiți, că intre rude nu poate să fie amoru și că prin urmare ar fi o nefericire pentru amândoi dacă s'aru insoți.—Ba nu! mi-am đisu, pentru ce ofițerul ar fi nestatornicu? Nu! Nu-i elu de vină, ci o soarte fatală: In sara când s'a serbatu logodna, suveranul țerei declară resboiu și mirele fu silitu să plece in bătălie. La cea ăntei întâlnire cu inimicul, mirele celu mai bravu din toți ofițerii, făcū minuni: elu se luptă ca unu erou, luă cu mână lui trei stăndarturi, rănī pe unul din comandantii dușmanilor, care in urma acestei fapte incepeau a se retrage. Tēnerul erou, obositu de atătea bravure și vedēndu că camaradii sei sunt invingători, își indreptă gândul spre sine și vedeă cum generalul ei resplătesce bravura cu laudă și onori și cum ilu priviă cu dragoste dulcea lui mireasă, când unu glonte... celu de pe urmă ce sburase din rangurile inimice

Eată pentru ce domnișoara Maria eră serioasă.

Dar pentru ce am gânditu mai departe, soartea să fi fostu așa de fatală pentru tēnera fată? Soartea nu face atăta rău cum facu oamenii. Părinții trebuie să fie cauza nenorocirii sale: Elu, unu tēneru artistu cu mare talentu, dar fără avere, o vē-

đu intr'o sară la teatru. Ochii lor se întâlnirē, peste puținu se întâlnirē in persoană . . . dar părinții care ambiționau pentru unica lor fiică o pozițiune strălucită, cu atăta mai mult că aveau o stare insemnată, lundu samă despre ceea ce se petrece, l'au gonitu din casă acoperindu-lu cu muștrări. Elu s'a retrasu in tăcere, lovitu in simțirea sa ca și in amorul seu propriu și s'a hotăritu să devie unu mare artistu, ea ănsē Dar nici așa, nu se poate, mi-am đisu, căci părinții paru a fi oameni cu minte care nu sunt in stare să nenorocească pe fiica lor, trebuie dar să fie altfeliu . . . și incepeam a-mi croi alte istorii una mai fantastică decât alta, când deodată mi-am adusu aminte că domnișoara Maria nici nu fusese tristă. N'am pututu să mă oprescu de a nu ride de mine in-su-mi: Fiindcă am vēđutu o fată care din întâmplare eră serioasă intr'o đī, mi-am gânditu că este tristă, și fiindcă este tristă, ea trebuie să fie nenorocită și fiindcă este nenorocită, trebuie ca să fie la mijlocu unu artistu săracu, părinții inumani și unu ofițeru căđutu in bătălie, toate aceste pentru că n'a culesu flori și că s'a uitatu la nouri!

Riđēndu de aceste inchipuiri, m'am hotăritu să nu mai facu romanțuri. Cu toate aceste mi-am propusu să ținu promisiunea ce dădusem Colonelului la despărțire și să-i facu a doua đī o visită.

Adoua đī găsiu pe amândoi părinții și pe domnișoară intr'unu micu salonu, destul de elegantu și impodobitu cu multe tablouri. Colonelul cetiă o gazetă; muma eră ocupată cu lucru de mână și domnișoara desemnă. După ce preschimbarēmu mai multe cuvinte despre partida ce făcusemu, mă ui-

tai la desemnul domnișoarei. Ea copiă cu destul talentu de pe o aquarelă cataractul Rhinului de lângă Schaffhausen. Intrerumpându unu complimentu ce-i făceam asupra talentului seu — am și acestu nenorocitu obicei — mă întrebă dacă am vădutu vo dată acestu vestitu cataractu. I-am respunsu că nu. Atunci Colonelul, începù a-mi ține unu discursu întregu asupra lui, spuindu-mi de la ce înălțime cade apa, cât e de largu Rhinul, ce efectu face asupra visitorului etc., etc. După ce sfârși descrierea pe care am uitat'o trei minute mai târziu, ne-amu pusu să privim tablourile. Colonelul era nu numai amatoru, dar și cunoscătoru căci mica sa galerie se compuneă din piese foarte frumoase. Din toate, făcuse mai cu samă unu tablou, multu efectu asupra mea. Elu representă pe unu frumosu tănëru blondu care puneă unu inelu pe degetul gingașu a unei fete. Ea se razemă pe brațul seu, plecându ochii seî in jos in vreme ce elu o priviă cu nesfârșitu amoru. Scena eră așa de frumoasă încât multă vreme nu-mi putui despărți ochii de dënșu.

— De cine este tabloul? întrebăi pe Colonelu.

„De unu pictoru tănëru. Tabloul a fostu premiatu la cea de pe urmă esposițiune de tablouri din orașul nostru.

— In acestu albumu, se află fotografia lui, și muma. Mario, fii bună, deschide albumul și arată portretul D-lui . . .

Domnișoara increți fruntea și întorcându filele cu grabă, se oprî la portretul celu de pe urmă.

„Acesta este portretul, imi șișe ea.

— Găsescu că are o fisionomiă genială, nu-i așa?

Domnișoara nu respunse.

— Și elu trăesce in acestu orașu? urmăi eu, adresându-mă către domnișoară.

„Nu sciu unde trăesce.

— Mi se pare șișe muma, că a plecatu de câtva timpu. Ilu cunoascemu foarte bine. Pe când trăiă aici, elu veniă adesa la noi, dar, se vede c'a simțitu necesitatea să fie in contactu cu pictori străini și, ca toți artiștii, caută in țeri străine impresiuni noue și noue materii de studiu.

Cu cât puneam întrebări asupra pictorului care imi insufă interesu, cu atât respunsurile erau mai scurte. Mai cu samă domnișoara imi părù că ar dori să se schimbe conversațiunea. Simțindu aceasta, vorbii despre altele, apoi luăi șișe o bună de la familia Colonelului. Colonelul imi strinse mâna cu multă căldură, mă rugă să nu-lu uitu și-mi luă promisiunea că voi veni să-i vedu de câte ori întâmplarea m'ar aduce prin orașul lor. Despărțindu-mă de plăcuta familie, n'am pututu să-mi oprescu gândurile de-a nu se intoarce la tănëru pictoru, pe care se păreă că-lu stimau așa de mult și despre care vorbiau așa de puțin. Portretul seu aședatu pe cea de pe urmă filă a albumului domnișoarei; respunsurile sale scurte; fruntea sa increțită, toate aceste dădură iar aripi inchipuirii mele care, după obiceiul seu, flutură între totu felii de presupuneri. E de prisosu să și le mai spunu, iubite cetitoru, fiindcă nu și-ar ajută intru nimicu a află adevărul, cum nu m'au ajutat nici pe mine. Vrëndu, nevrëndu, am trebuitu să mă hotărescu a rămâne in deplină necunoscință a cauzei serioșității domnișoarei care ânsă imi păreă a fi in raportu cu portretul tănëruului pictoru. O

dată această hotărîre luată, imi îndreptăi gândul spre altele și întrebându-mă, în ce țară am să me duc, imi veni ideea să vizitez cataractul Rhinului de la Schaffhausen pe care îl vădusem desemnat de D-șoara H.

Peară Englitera, trăească Rhinul! și plecăm spre lacul de Constanța.

Ce omu inconstantu! vei dice iubită cetitoare. Nu tăgăduescu că acesta este o greșală a caracterului meu, dar din această cauză me duceam la Constanța.

Cu drumul de feru și cu vaporul se călătorește răpede. Nu ținū mult și ajunsei la lacul de Constanța, peste care trecui răpede și după vo câteva oare eram în Svițera la Schaffhausen. Nu departe de acestu orașu este vestitul cataractu alu Rhinului, a cărui grandiosu aspectu imi luă mai multe oare. Cataractul Rhinului este . . . foarte frumosu. De nu l'ai visitatu încă, iubititoru, îți dau consiliul să te duci să-lu veți.

(Va urma).

Iacob Negruzzi

REFLECȚIUNI

asupra prelecțiilor populare ținute de D. Titu Maiorescu în Universitatea din Iasi.

(Urmare.)

După ce am esaminatu inteligența și pasiunea sub punctul de vedere fiziologicu și am confrontatu aceste elemente sufetesci cu faptele istoriei și ale conștiinței, venim acum la partea psihologică a prelecțiilor D. Maiorescu.

Vomu traduce materialismul înainte tribunului științei spre a-lu convinge de eroare, și vom probă că sufletul sau principiul vitalu, nu este rezultatul combinațiunii animale,

ci o substanță reală care prin prezența ei, imprimă organelor toate mișcările din care se compun funcțiunile lor.

Frenologia ne esplică prin sistemul protuberanțelor că impresiunile se transmit și se așază în crieri, centru cerebralu; sensualismul presupune că fenomenele morale fiindu ca și fenomenele fizice, unu rezultatu alu organismului omenescu, materia este principiul sau cauza generatrice a facultăților morale. După dănșii puterea inteliginte cugetă în crieri, precum forța digestivă digeră în stomachu. Filosofii-medici esplică cunoscînța părții morale a omului prin percepțiunea intra-craniană; aparatul encefalicu este organul inteligenței și alu instinctului. Psihologii, esplică cunoscînța moralului prin existența animei, prin simțimēntul de sine. Cei ănteu convinși că faptele psihologice nu au subiectul lor propriu, susținū că ele nu sunt decât o nuanță a fenomenelor organice. Psihologii din contra, susținū că fără teoria factelor animei, nu putemu avē o inteligență esactă a factelor morale ale naturei omenesci. *Nosce te ipsum*, este după ăcestia, espresiunea și principiul a ori ce filosofie și înțelepciune. Psihologia nu respinge nici una din esplicațiunile date de filosofia medicală, întru căt acestea nu depășescu limitele competenței sale; ea concepe și admite raportul posibilu a forței spirituale cu părțile masei encefalice. Spiritualistul nu impedeacă pe fiziologu de a merge căt de departe în domeniul observațiunii fizice; elu nu intervine decât asupra punctului unde fiziologistii mărturisescu inșii că există obscuritate spre a aduce lumina ce ne dau conștiința și reflecțiunea.

Unii din Psihologistii moderni s'au încercatu a fracționă viața, dându o parte sistemului nervosu, o parte aparatului muscularu și o altă parte țesăturii celulare; celui ănteu au datu simțibilitatea, celui alu doilea *mobilitatea* sau facultatea contractilă și celei a treia proprietatea tonică. Cu această frumoasă distribuțiune ei credū că vor putē pune în perfectă mișcare rotagiile orologiului lor, fără a se gândi că le lipsesce resortul principale, resortul inteliginte care este independentu de aceste facultăți. După ce au stabilitu forța vitală ca principiu *animatore*, fiziologistii de-

monstră că ea este esențialmente inteligentă, chiar și în acele din animale la care natura a dezvoltat mai puțin facultățile intelectuale.

Noi putem opune acestor teorii fiziologice mai multe rațiuni convingătoare.

Factele ăniei sunt observabile: aceasta nu o putem nega fără a căde în absurditate; ănsă dacă aceste fapte sunt susceptibile de observațiune, ele nu sunt susceptibile de *esperimentațiune*; cu alte cuvinte, noi nu avem un laboratoriu și instrumente prin care să putem trata ănia precum fizicii și chimiștii tratează subiectul cercetărilor lor. Cu toate acestea, nu putem dice că știința sufletului este redusă la o simplă contemplațiune, că nu are și ea experiența la dispozițiunea sa. Noi putem *esperimenta* asupra noi înșine și asupra altora: teatrul, tribunalele, scrierile, afacerile, toate variațiunile destinatei, toate vicisitudinile existenței noastre, sunt atâtea ocaziuni de a ne supune încercărilor empirismului, de a ne pune în jocu facultățile și a desveli virtualitatea fecundă a activității noastre; chiar și educațiunea ce este alta decât o *esperimentațiune* continuă? Anima este una, indivisibilă, și imaterială; ea este unită în eserițiul facultăților ei cu oare-care condițiuni fiziologice și vitale, nu dătoresce ănsă acestor condițiuni facultățile sale; ea este o forță în armonie, în *sinergie*, cu alte forțe care au și ele în organismu funcțiunile și proprietățile lor.

Sufletul se poate nega ca substanță spirituală, există ipoteze în acestu sensu; ănsă *Eul*, acea substanță individuală care are conștiința propriei sale existențe, nici unu sistem nu s'a încercatu ăncă a-i contestă realitatea; aceasta ar fi pre absurd. Eată dar bine stabilitu în principiu, că în omu există o forță activă care este centrul tuturor factelor ce modifică existența sa. Această forță nu poate fi nici compusă, nici multiplă în activitatea ei, cu alte cuvinte, nu există unu *Eu* pentru a simți, unu pentru a cugetă, altul pentru a voi, de atâtea ori unu *eu* câte sunt facultățile ce atestă conștiința; elu se diversifică în mii de moduri, fără a-și perde unitatea. Există fapte ce nici unu simțu nu ne atestă: aceste sunt pasiu-

nile, cugetările și actele voinței. Așa s. e. noi nu putem vedea, nici pipăi, nici auzi bucuria sau durerea; noi percepem aceste fapte prin unu simțu diferitu de celelalte, unu simțu intimu de inteligința pură care veghează neincetatu în noi înșine spre a ne informă de tot ce se petrece acolo; acesta este *conștiința*. Acelu ce voesce ănsă a se ocupa cu asemenea operațiuni ale conștiinței, trebuie să învingă mai ăntei instinctul său obiceiul care atrage neincetatu spiritul seu spre obiectele esteriore și-lu distrage de la faptele revelate conștiinței; va trebui să adoarmă simțurile sale, să amortească impresiunile ce se produc asupra-i, să-și facă oare-cum violență spre a pute prelungi această somnolență artificială a simțibilității organice fără de care nu se poate dedă unei bune observațiuni interioare.

Așa dar, osebit de acele cinci simțuri principale care ne punu în raportu cu lumea esteriore, mai există și alte organe interioare conducătoare de senzațiune și agenți de voință a căroru funcțiune este de a da locu la nisce impresiuni foarte distincte și multiple. Noi credem că în mijlocul mulțimei acestor conducători ai senzațiunii și agenți ai voinței, unu singuru și acelașu lucru, unu singuru și acelașu *Eu* percepe senzațiunile, emite voința din toate părțile și prin mai multe căi; acestu *eu* nu se poate multiplica nici divide, căci nu există unu *eu* pentru *vădu*, unu pentru *auđu*, altul pentru *odoratu* etc. etc.; nu există decât unu singur *eu* pentru toate simțurile, o singură personalitate care ordonă. O unitate perfectă servă la totul de principiu și de țintă. Această unitate nu se poate asimilă cu pretinsa unitate ce aflămu în materie și care nu este decât o agregățiune de părți, o figură și unu simbolu alu adevăratei unități. Personalitatea aceasta nu se poate fracționă, trebuie să o negămu cu desevirșire sau să o recunoascem în deplina ei integritate. Ne s'ar pute ănsă obiectă aci, cum dar această unitate spirituală se pune în raportu cu pluralitatea organelor? Răspunsul la această obiecțiune este chiar în ideea ce trebuie să ne facem despre natura ei. Ea multiplică actele și efectele puterii sale și le distribue cu o activitate variată în

diferite direcțiuni, ea însă nu se multiplică, rămâne identică în toată substanța ei, fără a-și fracționa personalitatea. În noi există dar *unu* ce care, fără a avea nici una din calitățile materiei, conține în sine unitatea, activitatea, simțibilitatea și voința, adică acea ce numim anima sau sufletu.

Sufletul nu este din început o forță în exercițiul libertății sale; ea începe prin a fi fatală și după timpu numai și experiență parvine a se posede, a se conține, a se recunoaște, a delibera, a voi și a-și executa voința. Limitele acestei schițe nu ne permitu să esaminăm aci cum această forță dotată de conștiință petrece în mijlocul organismului, cum își desvêlesce activitatea și concură împreună cu alte puteri a respândi în elu mișcarea și animațiunea, cum ea posede acea putere de mobilitate, de difuziune și de *ubiquitate succesivă* de a se observa și controlă în propriile sale fenomene. După aceasta vine simțibilitatea sau pasiunea a căreia condițiuni fisiologice trebuie să le recunoaștem, constatându caracterul, mișcarea și obiceiurile ei, după starea normală sau patologică a vieții.

Este netăgăduit că între raporturile ce unesc organele și anima există o preschimbare continuă de impresiuni și de impulsuni din care rezultă fenomenele de sănătate sau de maladie, întru cât această preschimbare este regulată sau neregulată, normală sau anormală. Delirul, spre exemplu, este o deranjare a inteligenței și a instinctului determinată prin cauze care produc o iritațiune cerebrală și o perturbațiune în facultățile morale ale omului. În așa stare, sufletul nu se mai cunoaște, nu se mai guvernă, nu mai are libertatea sa. Totul urmează aci cursul fatalu alu impresiunilor sale prin violența cauzelor esteriore. Pe câtu timpu conservăm usul rațiunii, adică suntem capabili de a privi lucrurile cu acelu grad de libertate care ne permite a le considera sub diferitele lor raporturi, depinde totdeauna de la noi de a evita raționamente false. Delirul singuru sau demenția ne aruncă și ne reține în iluziuni fatale; în acea stare deplorabilă nu e conștiința nici percepțiunea care ne înșală, ci falsele concluziuni ce tragemu din simțimintele și senzațiunile noastre, ear falșitatea acestor

Conv Lit. No. 4.

concluziuni provine din acea că noi nu mai avem spiritul astfelu precum ni l'a datu natura. Eată ce poate opune filosofia simțului comune scepticismului sensualistu care fondează pe starea de deliru a omului unu argumentu puternicu în contra spiritualității factelor conștiinței, fără a mai ave trebuință a-lu combate prin espunerea unei teorii savante a științei psihologice. Judecându dar despre animă prin conștiință, noi o recunoaștem ca esențialminte activă; ea se mișcă când simte, când cugetă, când voește; nicio dată nu o găsim în stare de adevărată inerție, pasivitatea ei nu este decât proprietatea de a primi impresiuni. Chiar și când în urmaarea unor dispozițiuni organice, anima ar veni a perde cunoștința și direcțiunea actelor sale, chiar și atunci ea nu încetează de a se mișca în ascunsu: ea stă gata a relua posesiunea și usul facultăților sale, îndată ce dispăre obstaculul ce o reține încătușată și a renasce pe deplinu la simțimintu și libertate. Simțibilitatea, rațiunea, libertatea, eată dar elementele constitutive ale personalității omului. Actele rațiunii ca și ale senzațiunii nu sunt fără raportu către personalitate; noi credem că mai înainte de a cugetă și a simți în libertate, sufletul trebuie să aibă proprietatea cugetării și a simțimintului, cu alte cuvinte, mai înainte de a se mișca ca forță liberă, trebuie ca ea să se misce cu o inteligență și o pasiune care se exercită fatalminte. Cu faptul libertății este dar strânsu legată și calitatea de persoană, de agentu moșal și prin urmărea datoriu și puterea, obligațiunea și dreptul, responsabilitatea și inviolabilitatea. Ridică omului libertatea și nu-i mai rămâne nimic; elu va viețui ca plânta sau animalul fără obligațiune nici sancțiune.

O altă stare anormală a sufletului omnescu este idea *simuciderei*. Există în lume oameni cari sunt predestinați a muri; viața nu este făcută pentru dênșii. Astfelu este Werther despre care însuși Goethe care l'a creatu, a șisu că: „rêul este fără remediu, căci unu insectu omoritoru a impunsu în floarea sa juneța lui Werther. Acestu insectu omoritoru nu este alt ceva decât scepticismul sau spiritul de dubiu. Fénélon în

Scrisorile sale spirituale, desceaptă pe aceste suflete neliniscite și esaltate a lăsa să se aline puțin spiritul lor: „*Requiescite pusillum.*“

Pentru ca omul să vină la ideea sinuciderii, se cere unu esercițiu oare care alu inteligenței și o fermentațiune a pasiunilor. Oamenii cari n'au studiatu recurgu rare-ori in durerile lor la sinucidere, și pentru aceasta sinuciderile sunt mai frecvente la popoarele civilisate decât la cele neculte, ceea ce demonștră că ideea sinuciderii nu vine omului de la natură, ci de la reflecțiune.

In timpii moderni, sinuciderile sunt toate esaltate, melancolice și pline de mânia in contra societății. In teatrul anticu a Grecilor, sinucideria nu este niciodată tratată ca o cestiune de filosofie sau de dreptu naturalu, ci este totdeauna efectul unei pasiuni violente; ea nu are unu caracteru sentențiosu nici declamatoru; acestu gustu singularu alu morții se observă mai cu samă in literatura englesă, in eroii lui Shackspeare.

După noi, oamenii coprinși de demonul sinuciderii sunt nisce suflete malade și agitate ce credu că aparținu intre cei aleși, care ănsă nu au nici macar energia animelor de răndu. Când aceasta simțibilitate maladivă domină anima omului, ea ilu impinge la moarte. „*Sensus carnis mors est, sensus vero spiritus vita et pax*“ a ăisu St. Paul. — Se sinucide cine-va nu numai din simțimântul onoarei, din amoru, ci și dintr'o vanitate impacientă, din capriciu, prin imitațiune și din causa speranțelor înșălate.

Spre a se feri dar de această maladie omul are trebuință de speranță. Speranța, adică credința in viitoru, este nutrimentul sufletului.

Dumneșeu nu ne-a creatu, pentru a ne nutri de visurile chimerice ale imaginațiunii, de toate aberațiunile spiritului omenescu, ci pentru a munci. La toate cugetările, la toate simțimintele noastre, Dumneșeu ne-a impusu acțiunea ca o necesitate. Condițiunea omului pe pământu este dar munca și laboarea, ear nu contemplațiunea și reveria.

Forța vieței face esențialminte parte din geniu. Veți pe Omer, pe Dante, pe Tasso, pe Milton, nenorocirile nu au lipsitu acestor barbați de geniu, și cu toate aceste au trăitu pentru

că aveau in ei forța care-i făcșă să supoarte suferințele vieței. Dumneșeu nu le-a datu geniu ca unu parfum u care se evaporă in dată ce se sgudue vasul ce-lu conține, ci ca unu viaticu generos u care susține pe omu in cursul indelungatului peregrinagiu al vieței. Cum, tu a-i in tine o cugetare divină și nemuritoare, și nu scii să suferi necasurile vieței, desprețul neroșilor, reutatea calomniatorilor, receala indiferenților! Cum! tu mergi cu capul ridicatu spre ceru, și te plângi că trecēndu, unu insectu ascunsu in earbă, ți-a mușcatu piciorul!

Sinucideria este și ea unu fructu al materialismului deguisatu sub frumosul nume de simțibilitate. Spre a ne feri dar de această dispozițiune maladivă a sufletului trebuie să recurgemu la preceptele sănătoase a le religiunii și a le moralei creștine care ne invăță că moartea nu este pentru omu o enigmă misterioasă, care făcēndu-ne să iubimu viața, ne face tot odată să iubimu datoriile noastre și să fimu pacienți și statornici. Simțibilitatea maladivă, din contra, inspirāndu-ne desgustul vieței, ne inspiră totodată desgustu și pentru datoriile noastre, și ne face să iubimu inerția, acceptāndu neantul.

Să vedemu acum care sunt legile rațiunii. Kant este celu mai mare metafisicu a timpului modernu. Morala, estetica și teodicea lui nu pot u fi pētrunse de acelu ce n'a aprofundatu rezultatele psihologiei sale. Școpul doctrinei lui Kant este de a ficsă valoarea cunoscințelor omenesci. Lock vede in consciință numai elementul empiricu; Kant descopere doue elemente, adecă elementul materialu și elementul formalu sau raționalu: celu ăntēiu vine din afară, celu alu doilea chiar de la spirit u. Din concursul acestoru doue elemente rezultă cunoscința; unu elementu *aposteriori*, și altul *a priori*. Critica rațiunii pure lăsāndu unu ce arbitrariu in generalități-le ce propune, isbutesce și ea la unu scepticismu absolutu.

După noi, rațiunea este absolută și suverană, dar nu in numele personalității omului, care nu o constitue nici o consacră ci o primesce numai și o simte in sine; ea ințează de a fi suverană și absolută in dată ce ia caracterul unei rațiuni personale și private.

Din momentul ce omul în conștiința sa, ȳice: „mi se pare, eu cugetu“ elu nu are o idee adevărat rațională, ci o opiniune individuală, unu simțimentu, unu votu; elu judecă ca individ, ear nu ca rațiune, ca sciință. *Criterium* adevărului nu stă nici în opiniunile individuale, nici în testimoniul oamenilor, ci în esența și puritatea primitivă a rațiunii, în faptul instantaneu dar realu alu percepțiunei spontaneă a adevărului, în adăncimea conștiinței omnesci.

Să recunoascemu daru că psihologia se află în capul tuturor sciințelor morale, ea este suverana lor comună; că conștiința este facultatea generatrice a tuturor fenomenelor morale. Totdeauna și în totul inteligența este principiul și rațiunea determinantă a esercițiului simțibilității; credința filosofică, ca și credința teologică, are misterele sale, revelațiunea sa intimă și imediată, ear nu esteri-oară și tradițională.

Materialismul ca și panteismul este o doctrină antiprogresivă și retrogradă. Spre a ne convinge despre aceasta, nu avem decât a esamina rezultatele materialismului ce domniă în Franca sub directoriu și în epoca imperială: puțina credință a spiritelor în lucrurile morale, corupțiunea conștiințelor sau a lor servilitate, conduită brutală a guvernului, într'unu cuvântu materialismul în arte, în poezie, în literatură, în totul, disprețul religiunii. Materialismul a fostu implântatu de Voltaire din Engliera în Franca și perfecționatu de Condillac cu o industrie logică admirabilă.

Se cultivămu daru și noi sciința filosofiei, să urmămu cu sânge rece investigațiunile noastre sciințifice, ănsă fără simpatie nici interesu pentru vre o sectă, pentru vre unu partitu. Societatea noastră are astăzi trebuința de o restaurațiune morală, de o doctrină filosofică care, substituindu în conștiința tutora principiile sale, în locul credinței stinse, să readucă în suflete moralitatea și speranța.

Noi vedemu în cunoștința vieței și a sufletului unu a începutu cunoștinței lui Dumnezeu și în studiul lui Dumnezeu cunoștința vieței și a animei universale. *In Deo vivimus et sumus*. Adevărul este că epoca în care ne aflămu nu e propice meditațiunilor filosofice.

Ȳilosofia nu înflorește în mijlocul agitațiunilor, ea cere pacea cabinetului. Psihologul ca și naturalistul și fizicul, nu poate observă când atmosfera este înourată și întunecoasă; elu trebuie să simță în jurul seu acea stabilitate de instituțiuni, acea concordanța de opiniuni și de voinți, acele dispozițiuni simpatice atât de necesarie cugetării.

După ce am consideratu omul ca individ moralu, să-lu esaminăm acum în raporturile sale cu celelalte ființe, aceste raporturi ilu unescu I, cu natura; II, cu seminii sei; III, cu providența. De aici decurgu trei regule de acțiune care au de obiectu binele în ordinea fizică, socială și religioasă.

Binele în ordinea fizică, stă în a lucră prin arte sau industrie, după legile universalmente stabilite.

În ordinea socială, binele se reduce în genere la măsima de a nu pune obstaculu la destinata altuia, ci de a o secundă; a fi justu și milostivu. Aplicatu în toate consecințele sale, elu se întinde în infinit și este sorgintea legilor care îmbrășozază toate raporturile omnesci.

Încât se atinge de ordinea religioasă, osebitu de ceea ce datorimu fapturilor din cauza Creatorului, binele sub punctul de vedere religiosu, constă în a înalță sufletul nostru spre Dumnezeu cu credință și amoru, a invocă grațiile sale divine, a ne increde providenței sale, alu consideră ca tipul binelui, idealul ordinei.

Binele nu este dar decât activitatea în legitima sa dezvoltare, ear fericirea nu poate fi alta decât binele simțitu de conștiință. În faptu, noi credem, că nu e posibilu omului a fi în realitate virtuosu fără a fi fericite, precum nici a fi fericite fără a fi virtuosu. Dacă omul virtuosu este uneori infelice aceasta se întâmplă pentrucă, fiindu muritoru, elu este supusu pe de o parte aficțiunilor comune speciei sale și pe de altă parte suferințelor care-i sunt personale. Vedemu ănsă adeseori pe celu reu prosperându, cum se esplică această anomalie? Credeți că Dumnezeu nu acordă fără scopu favoarele sale celor răi; elu îi supune cercării prin chiar aceste favoare. Să nu invidiămu prosperitatea de care se bucură celu reu; căci dacă simte oare care satis-

facțiune și plăceri esteriore, elu suferă amar de disprețul conștiinței sale, de temerile ce-i turbură liniștea sufletului, de remușcările ce-lu sfășie. Mai de preferat este liniștea sufletească ce aduce cu sine simțământul virtuții, cu toate miseriile vieții, decât fericirea celui rău.

Există în adevăru și suflete atât de depravate și monstruoase, încât să stărue în crimele lor fără durere nici muștrare de cugetu. La așa casu, trebuie să presupunemu că aceste suflete au perdutu simțul morale, că ele nu au conștiință faptelor lor.

Viața omului este o educațiune continuă care se întinde asupra tuturor facultăților, care cuprinde toate relațiunile sale. Condițiunile esențiale ale acestei educațiuni sunt amorul binelui și imperiul de sine. Când amorul binelui este luminat și sincer, elu comunică inimii ideea și gustul virtuții, adică a tuturor acțiunilor frumoase și oneste. Avându mai înainte de toate *conștiința*, omul trebuie să se deprindă a se cunoaște pe sine prin o confesiune intimă și o examinare atentivă și imparțială a acțiunilor sale; să observe cu scrupulositate tot ce se petrece în sufletul seu spre a păstră în elu totu ce e bunu, și a corege tot ce e rău. Astfelu numai elu va imprimă activității sale o direcțiune în adevăru umană și va pute implini cu demnitate misiunea sa providențială.

Dacă ar trebui să fimu filosofi spre a distinge binele de rău, și a ne pronunția între Epicuru și Zenon, între Bacon și Cartesius, între Spinoza și Kant spre a ne cunoaște datoria, morala ar fi atâtu de străină afacerilor lumii ca și științele matematice, și omul onestu s'ar formă tot așa de greu ca și unu mare geometru. Din fericire însă, spre binele publicu și onoarea conștiinței omenești, toată conspirațiunea pasiunilor și a sofismelor cade înaintea unui simțu necoruptibilu născutu în omul celu mai simplu care este *conștiința* și care distinge binele de rău, care conține în sine o regulă de apreciațiune morală pe care elu nu o datoresce nici catechismulu, nici codicelui penal, nici filosofiei. Aceste toate nu sunt decât interpretări și expresiuni diverse ale conștiinței geniului omenești. Simțul comunu care este spiritul de conciliațiune urmărindu adevărul ori unde-lu află, combătându

pretutindene minciuna și sofismul, pregătesce în tăcere unu tratatu de pace între toate sistemele. Omul raționabilu nu aparține la nici o școală, la nici o sectă, la nici unu partitu.

Morala spiritualismului este morala devotamentului și a abnegațiunii, ceea ce formează inimile mărețe, caracterele generoase; morala materialismului este din contra aceea a plăcerii și a interesului. Arta creștină este spiritualistă și ideală ca și credințele ce exprimă; arta materialismului este entusiastă de tot ce e realu și uriciosu, literatura ei frenetică și desfrănată. Morala spiritualismului ne conduce naturalmente la soluțiunea marelui problemu alu nemuririi sufletului care este adevărata sorginte a virtuții și a fericirii sociale.

Știința psihologică a stabilitu de principiu neștrămutatu că omul este o ființă morală, simplă și identică, prin urmare imaterială, neperisabilă, nesupusă descompunerii. De și aceasta nu este o probă directă, este însă o presupțiune puternică de imortalitate și de o viață fiitoare. Destinată privilegiată a omului între celealte ființe, raportul seu cu D-șeu a căruia atribute ei sunt atâtea garanții de ordine, de bunătate și de justiție; facultățile sale proprie care ceru unu timpu îndelungatu spre a se dezvoltă și o altă viață spre a espia pe cea de acum, sau spre a-și primi resplata, presimțământul unui viitoru care conține mai bine activității sale, toate acestea probează veritatea dogmului într'odată filosoficu și religiosu a nemuririi sufletului omenești. Sau negați pe D-șeu și împreună cu D-șeu ordinea, rațiunea și justiția, s'au admiteți că sufletul omenești, aceasta forță morală, nu este destinată a încetă d'a existe în momentul chiar când este mai dispusu a-și înalță natura și a se apropiă de Creatoru care este idealul creaturei, precum și aceasta nu este decât tipul imperfectu alu Creatorului; și *vice-versa*, dacă omul, nesocotindu legea sa proprie, necredinciosu și violatoru datoriei sale a muritu după o viață rea și culpabilă, fără căință, totul este oare sfârșitu pentru dânsul îndată ce a pusu pîciorul în mormântu, spre a scapă de veri-ce justiție, de veri-ce espiațiune legitimă? În așa ipotesă, unde ar fi ordinea normală, armonia naturală între

culpă și pedeapsă, între meritu și recompensă? A presupune că providența cerească ca principiu alu ordinei, ca idealul binelui, ar lasa răul nepedepsitu, nu ar fi oare a presupune că D-zeu nu este intru nimicu mai presus de omu? Importă să observăm aci că a pedepsi, nu prin mânie și resimțimântu, ci prin rațiune și amoru, in scopu de a readuce la bine, este unu actu de înaltă milostivire, o virtute divină; impunitatea, din contra, adică abandonarea culpabilului in calea sa retăcită, in funesta sa impenitență, ar fi unu semnu de părăsire și o monstruoasă nepasare, ar fi de a perde pe acestu nenorocitu pentru eternitate, in locu de a-i deschide prin espiațiune, unu viitoriu de speranță și de fericire.

Astăzi ne aflăm intr'o epocă in care domnesce individualismul celu mai esageratu și mai cumplitu. Dreptul fie căruia individuu de a cugetă după placul său, dă nascere naturalmente la o diversitate înfinită de opinii care au aceeași valoare una ca și alta, d'aci urmează că neesistându o credință comună, aceasta stare de individualismu in care ne aflăm este totodată și o stare cumplită de anarhie intelectuală.

Unu altu simptomu caracteristicu alu stărei noastre actuale este scepticismul de faptu de care sunt coprinse toate spiritele și lipsa de credință morală. D'aci rezultă o reacțiune, o mișcare instinctivă și generală spre totu ce e contraru celor ce au fostu in trecut. Generațiunea presentă simte unu disprețu profundu in privința trecutului. Trecutul este pentru dēnsa simbolul eroarei; tot adevărul este, in viitoru. Junimea de astăzi se crede superioară oamenilor de experiență și chiar părinților sei. Noi nu avem in presentu nici o idee, nici o credință ficsă, nu avem altu călăuzu și conducătoru decât autoritatea noastră individuală. Aceasta nu este o acușiune ce adresăm generațiunii actuale, ci constatarea unui simptomu socialu generalminte simțitu și recunoscutu.

Amorul schimbării este o altă circumstanță caracteristică a situațiunii intelectuale in care ne aflăm. Ceea ce ne lipsește dar in momentul presentu suntu veritățile morale proprie are'n-noi individul și societatea. Singura

noastră speranță este in viitoru, și pentru aceasta noi primim cu entusiasm ori ce nou-tate, confundându totu ce e nou cu ceea ce face obiectul secretu și necunoscutu a dorințelor noastre și creșându că totu ce e nou va avè proprietatea de a satisface aceste dorinți ale inimei noastre.

Este ănsă de observatu că ceea ce ne lipsește nu este o schimbare materială, ci veritățile morale și religioase după care sufletul nostru aspiră. Causa răului nu este nici in guvern, nici in legi, nici in organizațiunea societății, ci in însuși starea morală a spiritelor. Pe cătu timpu nu se va da o soluțiune cestiunelor morale in numele căroră să se poată organiza societatea, ne vomu învêrti neconținutu in acelașu cercu viciosu și in aceeași neputință. Soluțiunea problemei politicu este dar credința religioasă și morală; aci stă tot secretul situațiunii noastre. Să nu ne facem iluziune. Noi ne bucurăm astăzi de toate libertățile popoarelor celor mai civilizate, și cu toate acestea nu suntemu mult mai înaintați decât in trecut. Libertățile publice nu sunt decât garanții și mijloace spre a ajunge la scopul sociale.

De nu vomu fondă nici acum pe terēmul curățitu de Constituțiune instituțiuni libere și tari, culpa nu va fi a instituțiunilor, ci a oamenilor chimați a le aplică.

Celu ăntēiu lucru ce avemu a face, este de a calmă spiritul nostru și a ne ferī de orice concepțiuni chimerice, de ori ce incercări nesocotite care prin a lor neisbutire nu producu alta decât scepticismul in spirite și descuragiarea in suflete. Cele ce se întâmplă astăzi la noi nu sunt decât fazele necesare ale unei legi a umanității. Să ne ferim nu mai puțin și de acele temeri și speranțe pasionate, de acele uri furioase ce ne inspiră spiritul de partitu și miclele evenimente care resaru pe fie care și in jurul nostru si ne turbură inteligența și sufletul.

Organizațiunea unei societăți nu se improvizi; ea nu poate fi decât fructul unui timpu îndelungatu și nu depinde nici de la instituțiuni, nici de la legi, nici chiar de la voința oamenilor d'a-lu produce mai înainte de timpu. Istoria este față spre a atestă căt de încet se operă asemenea reforme.

Eată dar mijlocul d'a avè spiritul nostru liniscitu in această epocă de fermentațiune și de agitare. Nu e nimene dintre noi care consultându inima și bunul seu simțu, să nu-și poată tragă unu sistemu de conduită conform cu preceptele religiunii și ale moralei și a-și scapă rațiunca și caracterul de cataclismul generalu ce ne amenință, căci pentru asemenea circumstanțe ne-a datu D-țeu o rațiune pentru a judecă și o voință pentru a voi.

Căt pentru *patrie* care este obiectul celu mai preciosu alu ingrijirii noastre, există unu mijlocu de a-i face să înțeleagă adevărata situațiune in care se află ea; unde este secretul rēului ce o apasă, care este binele la care trebuie să aspire și care sunt međiele prin care poate să ajungă la ținta sa, in mijlocul unei societăți incredule și sceptice: acestu mijlocu este credința și principiul ordinei.

Când spiritele neculte sunt espuse fără apărare la toate ideile bune și rele, salutare și funeste, nu există decât unu singuru međiu de salvare; acesta este lumina. Tot omul dar care înțelege astăđi situațiunea in care se află țara, are o misiune patriotică de implinitu, aceea d'a combate din toate puterile sale scepticismul ce domină in spirite, și d'a respândi luminele in poporu.

Dacă vomu crede in totu momentu că avemu a face naufrângere, că ne apropiemu de o catastrofă, nu va mai fi pentru noi nici pace, nici muncă, nici reflecțiune, nici planu de conduită, nici dezvoltare de caracteru naționalu, nu vomu fi decât o frunđă gonită împreună cu multe alte frunđe de vântul soartei care suflă și trece!

(Fine.)

C. *Eraclide*.

POESII.

PRUNCUCIGAȘA.

(trad. din Schiller).

Ascultă cum resonă, cum clopotul vestese
Că oara mult fatală de-acuma a sunatu!
Să mergemu! dar să mergemu! că soarta-așa voesce,
La locul unde legea să moru m'a condamnatu.

Primesce-o lume încă această sărutare
Și ultimele lacrimi, și tot ce am iubit,
Otrăvuri tale sorbeam cu desfătate,
De-acuma n'am nimica cu tine d'impărțitu.

Vē lasu plăceri sublime! Mē depărtezu de soare,
Să schimbu această viață pe-unu negru, tristu
mormēntu,

Vē lasu ani de juneță! Ilusii răpitoare,
Cu care fete june adese ori s'incântu!
Vē lasu, vē lasu d'acuma o visuri aurite!
Angeri, paradisuri, sublime fantazii,
Vai! ați peritu pre iute ca florile răpitate
De vânturi, de furtune, de mare vijălii!

Eram frumos gătită cu flori și cu cordele
Ș'a inocenței valuri pe mine fluturau,
Cu rose parfumate, cu mii de floricele
A mele bucle blonde pe-atunci s'impodobeau.
Vai mie! Eu de-acuma sunt iadului jertfită,
Și haina inocenței tot portu pe sēnul meu,
Dar ah! in locu de rose, podoabă strălucită,
Mē invēlesce moartea cu negrul valu al seu!

Să plângeți toate'n juru'mi, ce n-ați căduțu in vină,
La care-al inocenței dulci rose inflorescu,
La care-a datu natura puterea cea divină
Să poată să resistă la ori și ce iubescu.
Ah! am simțitu in sufletu a omului iubire,
Și ea a fostu calăul, ce vecinic m'a perdutu!
Când eu l'am strānsu in brațe cu-atăta fericire,
Atuncea a Luisei virtute-a dispărutu.

De sigur că pe alta de-acuma elu iubese,
Și m'a iutatu pe mine, o șerpe 'nveninatu!
Elu poate-acum cu dēnsa petrece și glumesce,
Când eu mē ducu la moarte c'unu sufletu desperatu!
Cu-alu fetei pēru se joacă și'n brațe elu o strānge
Și soarbe sărutarea ce'i dă iubita sa,
Când de pe truchiul morței, alu meu ferbinte sänge
In juru stropindu pāmēntul, din trupu-mi va saltă!

Ori unde tu in lume te-ai duce'n departare
Etern să te goniască al morții palidu choru,
Ș'a clopotelor vuetu și trista lor cāntare
L'al teu auđu să sune, să sune'ngrozitor!

Și când din gura dulce amantei adorată
Vor isvori suspine și cântice d'amoru
Atunci să te străpungă pe tine de îndată
A iadului durere cu focu-i arđătoru!

Ha, trădătoru! nici jalea, nici chinurile grele
Și nici a me rușine, tu n-ai pututu simți?
N'ai milă de copilul sub sênurile mele,
Acea ce pe tigru, pe leu poate 'nblânđi!
Dar elu intinde pânza, și pleacă peste valuri
Și eu privescu la dênsul cu lacrimi și cu doru,
Șoptesce blând la fete, ce stau pe-al Seinei maluri
C'o voace intristată unu Ah! înșălătoru.

La sênu-mi stă copilul, ilu legănu lin pe brațe
In pace și'n odihnă, respiră liniscit,
Și ca o rosă june și plină de dulceată
Elu imi suride mie c'unu zimbetu fericitu.
Ș'a sale trăseture și dulceai căutare
Mi-aducu aminte mie al seu chipu adorat,
Și între-amorul mumei și cruda desperare
Se află al meu sufletu de chinuri sbuciumatu.

Mă'ntreabă unde-i tata? Cu voacea sa iubită,
Ș'al seu cuventu e tresnitu, e tunetu glasul seu,
Și unde e barbatul femeie rătăcită,
Imi strig' orice atomă a sufletului meu!
Elu altu copilu dismeardă și care tată-i ăice,
Zadarnic tu orfane pe dênsul vei cată
Ah! ai să blăstemi oara in care-am fost ferice,
Când numele de bastardu te va desonoră!

O! A ta mumă poartă in sênul seu durere
Stă singură in lume in care a iubit,
Ș'aspiră insătă spre viață și plăcere,
Pe care tu copile l'ai stinsu, l'ai otrăvit!
Ah! blândă ta suflare ș'a tale șoapte line
Din timpuri fericite unu suveniru trezescu!
Frumoasa ta zimbire ș'a ochilor lumine
Ca și săgeata morței pe mine me lovescu.

Infernul simtu in sufletu, când nu te vėdu pe tine
Infernul când te vede al meu ochiu tulburatu,
Ah a ta sărutare, ce-i groază pentru mine,
Eră pe a sa buză unu dulce sărutatu.

S'inalță jurământu-i tunându din groap'afară!
Etern, etern sperjurul zugrumă ce-am iubit!
Ș-alu Hydrei lanțuri grele pe mine mă'nfășoară
Ș'omorul plin de groază atuncea s'a'nplinitu!

Etern să te gonească pe drumuri depărtate
A resbunarii umbre, ca vėntul furiosu,
Să te ajungă ele cu mănne inghețate,
Să te treziască groznic din ori ce visu frumosu!
Și pinte blānde stele, crud are să luciască
Privirea cea de moarte a pruncului ucisu,
Ș'in haina sa de sânge, elu a să te goniască,
Elu a să te alunge din sfântul paradisu!

Priviți-lu la picioare-mi, e mortu, e fără viață!
Cu mintea tulburată de spaimă și de plānsu
Privescu la crudu-i sânge, la palida sa față,
Și simtu că cu-a sa viață și viața mea s'a stinsu.
A lunei legi me chiamă cu-o voace'ngrozitoare,
Dar ce eu simtu in mine e mai ingrozitoru,
Și vesel al meu sufletu de-acuma vra să moară,
Se stāng'-a sa durere și chinul arđătoru!

Ah! poate sus in ceruri tu vei află iertare,
Te iartă și victima pe care ai tradatu,
Fămėntului lasu ura și cruda desperare,
Să salte de-acum focul prin lemnul așețatu!
Ferice, mult ferice,! scrisori de dulce visuri,
De jurăminte pline le arde-unu focu cumplitu!
Și sărutări arđinde le saltă para'n ceruri,
Pa care'n astă lume atăta am iubit!

O! nu vė'nredeți fete in dulcea tēnerețā,
Și nici in jurământul, ce face unu barbatu,
Virtutea am perdut'o prin a mea frumusețā,
Murindu, aruncu pe dēnsa blăstēmu infricoșatu!
Ce vėdu? Curgu lacrimi, lacrimi? ah! și calăul
plānge!
Degrabă puneți vėlul pe ochi, pe fața mea,
Calăule o floare, unu crinu nu poți tu frānge?
Calău, ca moartea palidu, calău nu tremurā!

N. Schelitti.

PRIMAVARA.

Primavara vine eară
Peste plaiuri se coboară,
Și la suflu-i mult iubitu
Ear natur'a inverșitu.

Mii de flori resaru la soare
Pe-a câmpiilor covoare,
Mii de glasuri ciripescu
Tainic in văzduhu șoptescu

Frunđa'n codru se frământă,
Duios ciocărlia cântă,
Și treșitu șa dintr'unu visu
Ear amorul a surisu.

Saltă inima re'nyie
Uit'a iernei vijelie,
Lasă-ți manta de dureri,
Uită, uită ce-a fostu ieri,

Căci natura buna mamă
Ear la viață ne rechiamă
Ș'al ei zimbetu iubitoru
Ca și rađa de la ȝiori

Cu câmpia ce'nverșesce
Sufletul re'ntineresce.
Fugiți griji, fugiți nevoi
Vě topiți cu a iernei sloi!

Și voi crude suvenire
Ce-ați muncitu a nea gândire
Sburați iute pe-acestu vĕntu
Dincolo pe altu pământu.

A naturei voace jună
Viu in mine ađi resună
Și-mi dă doru, doru de trăitu,
Căci am încă de iubitu.

N. Ganea.

ANUNCIURI.

BIBLIOGRAFIE.

Au eșitu de sub tiparu și se află de vĕndare la biuroul Tipografiei Societății Junimea din Iassi, la librăria D-lor Soccec & Comp. in Bucuresci, precum și in cele mai multe librării:

OTHELLO.

Dramă in cinci acte

de

SHAKSPERE,

tradusă de

P. P. Carp.

Prețul 2 lei 50 bani.

(Edițiunea Societății Junimea.)

POÉSIES

DE

Michel D. Korné.

JASSY, 1868.

Imprimerie de la Société Junimea.

Prix 4 francs.